

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדָּה יָמִים

HEMDAT YAMIM

פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ פִּנְחָס תשפ"ב

מלחמה ושלום!?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

לא רק שראוי שהצדיקים יקבלו שכר על מעשיהם, אלא ראוי שהשכר יהיה מתאים למעשיהם!
אנחנו יודעים שנמנע מדוד המלך לבנות את בית המקדש (לפי אחד המקורות), בגלל הדמים שהוא שפך (דברי הימים א' כח, ג), למרות שהוא עשה זאת במלחמות צודקות.
כך מצאנו שלא ניתן להשתמש בכלי מתכת בבניית מזבח (שמות כ, כב), בגלל חוסר ההרמוניה בין המזבח שנברא להאריך ימיו של האדם, לבין הברזל שנברא לקצר ימיו של האדם.
למרות זאת, לפנחס היה שכר מפתיע על קנאתו. הוא הרג את זמרי וכזבי, וזכה להיות כהן. מעמד שלא זכה לו קודם (לפי אחת השיטות), כאשר נפל בין השורות במינוי הכוהנים (זבחים דף קיא ע"ב).
גם אם קנאתו ראויה לשבח, האם זה השכר המתאים?
ראשית, צריך לשים לב לכך שהתורה מדגישה שהתוצאה הישירה של קנאתו של פנחס הייתה חיים, לא מוות. למרות שברור מתוך ההקשר, שפנחס הרג את זמרי ואת כזבי, התורה לא אומרת זאת במפורש.
בספר במדבר כתוב שהוא דקר אותם: "וידקר את שניהם...". וכתוצאה מכך "ותעצר המגפה מעל בני ישראל" (כ"ה ח). בפסוקים יא ו-יג המעשה שלו מתואר רק כהצלת בני ישראל וכפרה עליהם. לכן, התוצאה אכן הייתה הצלת חיים, ואכן זה מתאים לתפקיד הכהונה.
בכל זאת אנו מוכרחים לשאול, בכל אופן, האם בקנאה של פנחס היה מימד של אלימות?! הנצי"ב מציין, כי התורה מדגישה שפנחס זכה לברית שלום (כ"ה, יא), ותפקידה היה לגונן עליו מפני ההשפעות השליליות, שאפילו מעשה מוצדק של אלימות משאיר.
אך מדוע הוא זכה ליחס המיוחד הזה?
הנצי"ב מדייק מהפסוקים המתארים את קנאתו של פנחס, שבו נאמר שהוא קנא לאלוקיו, שפנחס פעל אך ורק לשם שמים. אך מה פירוש הדבר שפנחס פעל אך ורק לשם שמים? וכי העלנו על דעתנו שלפנחס חשבון ישן עם זמרי שהניע אותו עכשיו? ראוי להתבונן בפסיכולוגיה העומדת מאחורי תגובותיהם של בני אדם.
אם לדוגמה יהודי, צדיק וקנאי (תכונות אלו אינם בהכרח קשורות ואף אינם בהכרח סותרות), מגיב בצורה קיצונית לחילול השם, בגלל מעשים, דעות או עמדות, ברור שחלק נכבד מתגובתו הוא לשם שמים. אך בנוסף, בתור אדם שמתייחס לדת בצורה רצינית, פגיעה בתורה היא בעצם פגיעה גם בו. האם ניתן לומר שאף הפגיעה ברצונות הפרטיים שלו, בגאותו, ובמערכת ערכים שלו, לא משחקת תפקיד בתגובתו?
התשובה היא שודאי שכן.
רק אדם מיוחד בצורה יוצאת דופן, כמו פנחס, יכול לעשות מעשה כזה רק לשם שמים, ועל כך הוא זוכה גם לשכר מיוחד במינו. לגבי שאר האנשים, כמונו, ניתן לנו רק לראות את עצמנו כמי שפועלים בעיקר לשם שמים (בתקווה שכן), ועלינו לבחון האם התגובות שלנו אינן חריפות מדי והאם אנו באמת מרוכזים יותר בקב"ה מאשר בעצמנו?
הבה ננסה תמיד להגביר את האחוזה של "לשם שמיים" ולהנמיך את האחוזה "שלנו".
(בהזדמנות קודמת הוכחנו שגם לקנאותו של פנחס לשם שמים בלבד, היו תוצאות קשות מאוד בהמשך הדרך ואכמ"ל).

לְעִילּוֹי זְשִׁמָּה

הרב שלמה מרזל יי באייר תשע"א	מר משה וסרצוג כי בתשרי תשפ"א	הרב ישראל רוזן יי"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד	גבי ג'ולי קושיצקי יי"ט באדר ב' תשפ"ב	הרב ד"ר גרי האכבוים יי"ח באדר ב' תשפ"ב
גבי נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה	גבי יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר זליג וגבי' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר זליג וגבי' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר שמואל וגבי' אסתר שמש יי"ז בסיון / כי באב
הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	גבי צפורה בת יונה דונייר נלב"ע י"ב אדר א'	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	ר' מאיר וגבי' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב אשר וגבי' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
לע"נ דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ז"ל ונעמי הי"ו. נלב"ע כ"ח באייר	הרב ראובן וחייה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	ר' אברהם ומרת גיטה קליין יי"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגבי' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט		

חֵמְדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

פלישת הענפים

הרב, לשכן יש עץ זית שעבר את הגדר ופלוש לתוך הגינה שלנו. העץ מפזר זיתים אצלנו בגינה, ומספק צל במקומות בהם הוא לא התבקש לתת צל. פניתי לשכן, הוא אמר שאין לו בעיה שאגזום את העץ לפי ראות עיני והצורך של הגינה שלי, אך הוא הזכיר לי שהשנה שנת שמיטה, מה שמעלה את השאלה: האם מותר לי לגזום את העץ של השכן?

תשובה:

את דיני זמירה בשמיטה תוכל למצוא [באן](#), "מורנו שמיטה" יחידה 6, עמודים 14-18. לעת עתה אבאר את עיקרי הדין הנדרשים לענייננו:

בתורה נאמר "וכרמך לא תזמור" (ויקרא כ"ה ד). איסור הזמירה בשביעית הוא איסור דאורייתא. הזמירה היא חיתוך ענפי האילן באופן שיאפשר ויעודד את האילן לפרוח ולהגביר את התנובה השנתית. השאלה העומדת לפתחנו היא אם מותר לחתוך את הענפים למטרה שונה.

הגמרא במסכת מועד קטן (דף ג ע"א) מפרטת את המלאכות האסורות מדרבנן בשמיטה. ביניהם היא מונה את הקרסום והזירוד. הקרסום והזירוד הם חיתוכים של ענפים יבשים המכבידים על העץ. למרות שמדובר בחיתוך של ענפים, מלאכות אלו אסורות רק מדרבנן, מפני שאינן מיועדות להגברת הצמיחה של העץ, אלא למניעת הכבדה. כל המלאכות האסורות מדרבנן בשמיטה מותרות אם הימנעות מביצוען עלולה לפגוע בבריאות העץ באופן משמעותי. לכן החיתוכים הללו, הנעשים שלא לשם הפרחת העץ, מותרים.

אך מהו הדין כאשר כוונת החיתוך שונה לחלוטין? לדוגמה: אדם החותך את הענפים בשביל היופי? או, אם נשוב למקרה שלנו, אדם החותך את הענפים כדי שהם לא יפלו לגינה שלו?

במסכת סנהדרין (דף כו ע"א) מסופר שהחכמים ראו אדם זומר בשביעית. הם אומרים שאם הוא חותך לצורך השימוש בעצים הזמירה מותרת, ואם הוא חותך בכדי לזמור זה אסור, והלב יודע אם לעקל (השק אליו היו מכניסים את הזיתים אחרי הריסוק שלהם בבית הלב) או לעקלקלות, כלומר – לאיסור. משמע שאם החיתוך נעשה לצורך השימוש בחומר שנחתך = נגזם = נזמר (לעקל), אין בכך איסור.

בעלי התוספות מקשים על כך: אם הוא זומר, מדוע שרצונו וכוונתו תשפיע על הדין? כך או כך, האיסור נעשה! בעלי התוספות עונים שזמירה היא פעולה הדורשת דיוק. אם הוא חותך לצורך הגזם, החיתוך לא יהיה מדויק. המשמעות היא שיהיה הבדל בפעולה עצמה.

מדבריהם אנו למדים שני דברים: א. חיתוך המשפר את העץ אסור (גם אם כוונת החותך שונה). ב. אם מטרת החותך איננה לצורך שיפור העץ, סביר להניח שהחיתוך לא ייחשב זמירה. עולה שחיתוך ענפים מותר במידה והוא עומד בשני הקריטריונים הללו: 1. אין כוונה לשפר את העץ. 2. החיתוך אינו מקצועי. כך פוסק הלכה למעשה בערוך השלחן. החזון איש מבאר אחרת. דברי בעלי התוספות מתאימים להלכות שבת. בהלכות שבת יש דין של "פסיק רישא". כלומר, אם אדם מבצע פעולה למטרה מותרת, אך היא בהכרח תניב תוצאות אסורות, הפעולה אסורה, למרות שמטרתו איננה המטרה האסורה. אך בהלכות שביעית אין כלל שכוה. מי שאינו מתכוון לזמירה, אינו עובר על האיסור. אך יש לשים לב: בדרך כלל כאשר אדם חותך את הענפים, גם אם החיתוך נעשה לצורך העצים, הוא בכל זאת ישים לב שהחיתוך נעשה באופן המשפר את העץ. לכן בכל חיתוך מקצועי יש חשש שתהיה מעורבת כוונת איסור.

מדוע יש הבדל בין המלאכות האסורות בשמיטה ובשבת?

מורנו הרב שאול ישראלי מבאר שאיסור השמיטה אינו בעצם פעולת הזמירה, אלא בהצגת הבעלות על הקרקע, הבאה לידי ביטוי בזמירה. לכן עצם החיתוך אינו אסור, אלא החיתוך הנעשה בכדי לטפח את העץ. אם האדם אינו מתכוון לטפח את העץ, הוא אינו מפגין בעלות עליו, ואין בכך איסור.

אם כך למעשה:

מותר לחתוך בצורה לא מקצועית (כלומר, לא לכוון את החיתוך למקום שיעודד צמיחה גדולה יותר) ענפים החוסמים את הדרך, את הנוף, או פוגעים במראה החיצוני של הצמחייה והגינה. מותר לחתוך במקרים אלה, מכיוון שמטרת החיתוך היא הסרת הענף, ולא שיפור גידול העץ.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניציבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

תשלום למפקח בנייה לפני סיום הבנייה

ארץ חמדה גזית קרית גת- הליך מהיר / שבט תשפ"ב / תיק 82017

דיין: הרב ניר ורגון

המקרה בקצרה: הנתבע בנה את ביתו, הוא הזמין את התובע שהוא מפקח בנייה לפקח על הבנייה. לאחר שנפגשו בפעם הראשונה בחודש פברואר 2018 הגיש התובע הצעת מחיר שכוללת את הסכום לתשלום ואת לוח התשלומים שכלל עשרה תשלומים בעשרה חודשים. לאחר מכן הוא הסכים להוריד את הסכום, ושלח הצעת מחיר חדשה בוואצאפ, בהצעת המחיר החדשה לא נזכר הסדר התשלומים.

בהתחלה שילם הנתבע בהתאם למועדי התשלומים שהוזכרו בהצעת המחיר הראשונה, אך בהמשך, העבודות התעכבו, וגם התשלומים התעכבו. התובע נכנס לדירה באפריל 2021, ולאחר ארבעה חודשים התובע טיפל בהשלמות הנדרשות לצורך קבלת אישור אכלוס (טופס 4). בשלב זה, התובע ביקש לקבל את יתרת שכרו בסך 7,700 ₪, והנתבע עיכב את יתרת התשלום. יומיים לפני הדין הנתבע שילם 2,700 ₪ ונשאר חוב בסך 5,000 ₪.

הנתבע טען כי מעכב את התשלום כי ברצונו לוודא שהתובע יפקח על העבודות האחרונות שנותרו בבית. לעומת זאת, התובע טען שיתרת התשלום מגיעה לו באופן מיידי, משום שעל פי הסיכום כל התשלום היה אמור לעבור אליו לאחר עשרה חודשים מתחילת הבנייה, אף שהוא הסכים למחול על זמני התשלומים במהלך שלבי הבנייה. הנתבע השיב שבהצעת המחיר השנייה בוואצאפ לא סוכם לוח תשלומים, מה גם שפריסת התשלומים בהצעת המחיר הראשונה היא בניגוד למנהג המקובל.

פסק הדין בקצרה: על הנתבע לשלם באופן מיידי 4,000 ₪, את היתרה ישלם לאחר שהתובע יפקח על העבודות שנותרו.

נימוקים בקצרה:

א. מעמדה של הצעת המחיר כחוזה מחייב

ההתכתבות בוואטסאפ היתה רק על המחיר, והסדר התשלומים נכתב בהודעה אחרת, ישנה מחלוקת האם יש להזכיר בחוזה חדש תנאים שנזכרו בחוזה קודם או שהם תקפים גם ללא אזכור מחודש (חוקי התורה: פרשנות הסכם ממון הערה 3) במקרה זה בהודעת הוואצאפ סוכם על מחיר שונה מהצעת המחיר הראשונה, ולא הופיע בה לוח תשלומים. מסתבר שמדובר על חוזה שנחתם בשני שלבים, ולכן לוח התשלומים שהופיע בהצעת המחיר הראשונה נשאר בתוקף גם לאחר מתן הצעת המחיר השנייה. יש להוסיף לכך, שאכן הצדדים התנהלו לפי לוח התשלומים שבהצעת המחיר הראשונה.

ב. עיכוב תשלום עד סיום העבודה

התובע ביקש לקבל את כל התשלום, והנתבע לא הסכים לשלם כל עוד התובע לא סיים את עבודתו, הוא טוען שזהו גם המנהג המקובל. אלא שאין בכח המנהג לבטל התחייבות לתשלום (תוספות בבא מציעא פג ע"א; שו"ע חו"מ שלא, א) אלא רק לשמש בסיס לאומדן דעת הצדדים בזמן חתימה על החוזה. ואכן ניתן לומר שיש אומדן דעת שהנתבע הסכים ללוח התשלומים רק מתוך הנחה שקצב ההתקדמות של הבנייה יהיה סביר.

בשאלה אם ללכת לפי נוסח ההסכמות, או לפי כונת הצדדים יש סתירה בדברי השולחן ערוך בסימן סא בין סעיף טו, לבין סעיף טז. לדעת הנחל יצחק יש להעדיף את כוונת הצדדים על פני הסיכום הכתוב כאשר ישנו "אומדנא דמוכח" התומך בכך (פסק דין ארץ חמדה גזית 77002). במקרה זה המנהג המקובל הוא בגדר אומדנא דמוכח, ולכן יש לו תוקף הלכתי. זאת ועוד, לזכות הנתבע עומדת העובדה שהוא המוחזק בממון ובמקרה כזה הכלל הוא: "יד בעל השטר על התחתונה" ויש להשאיר את הכסף ביד המוחזק.

ג. שיעור הסכום שיש לעכב עד לסיום העבודה

לגבי שיעור הסכום שיש לעכב עד לסיום העבודה יש לקבל את טענת התובע, שהואיל ורובה המוחלט של העבודה בוצעה, אין זה הגיוני לעכב סך של 5,000 ₪ שהם כ-13.5% מהסכום הכולל, רק בשביל השלמות נקודתיות, כיון שגם לפי דברי הנתבע נשארו עוד כשני ביקורים, ועל ביקור מהנדס נהוג לשלם כ-500 ₪ (בית הדין התייעץ עם מומחה על כך), לכן הנתבע ישלם את כל הסכום מיידי, למעט 1,000 ₪ עבור שתי ההשלמות שעוד נותרו.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
גדעון בן רחל
חוה ראנלה בת פיילא
משה בן רחל
אריה יצחק בן גאולה מרים

ניר רפאל בן רחל ברכה
שי בת הלל
מאירה בת אסתר
ר' יצחק בן בריינדל גיטה
נהוראי בן רבקה נמיר
בתוך שאר חולי עם ישראל

ישראל בן רבקה
עובדיה בן אסתר מלכה
נטע בת מלכה
רבקה בת שרה בלה
ירחמיאל בן זלאטה רבקה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

Lima, Peru

לימה, פרו
אייר תשנ"א

קבורת אשה שלא ליד בעלה ומעלת הקבורה בארץ ישראל

שאלה

אשה שבעלה קבור בישראל והיא קנתה בחייה חלקת קבר לידו, וכעת רוצה להיקבר כאן בלימה לאחר מותה בהיות ילדיה גרים במקומנו, ורצונה שיעלו לקברה בכל עת שירצו בלי מגבלות של מרחק. מה עדיף?

תשובה

- אין האשה משועבדת לבעלה בענין זה והיא יכולה לבחור לעצמה את מקום קבורתה¹.
- באשר לשאלה, אם עדיף להיקבר בחו"ל כדי שהבנים יוכלו לפקוד את קבר אמה, או להיקבר בארץ-ישראל, לא מצאנו התייחסות מפורשת לעדיפות בין שתי האפשרויות, אך חז"ל הפליגו במעלת הקבורה בארץ-ישראל², ובפרט בירושלים³.

- ¹ שו"ע (יורה דעה סי' שסו, ב) - "אשה שירשה קבר ממשפחתה נקברת בתוכו", משמע שאינה משועבדת ליקבר ליד בעלה; ועיין שו"ת "מנחת יצחק" (ח"ג סי' קו).
- ² שו"ע (יורה דעה סי' שסג, א) וש"ך (שם סק"ג), "גשר החיים" (ח"א פרק כז סי' ט), "כל בו אבילות" (סי' ו סעיפים ה-ו), "ילקוט יוסף" (סי' לב סעיפים ג-ה).
- ³ שו"ת "ציץ אליעזר" (ח"א סי' עה וח"ד סי' עט), ובסי' "שבט מיהודה" לרב איסר יהודה אונטרמן, (ח"א עמ' תצו).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראל

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לעי"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לעי"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לעי"נ גב' לוריינ הופמן ז"ל	לעי"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לעי"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לעי"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הידיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

